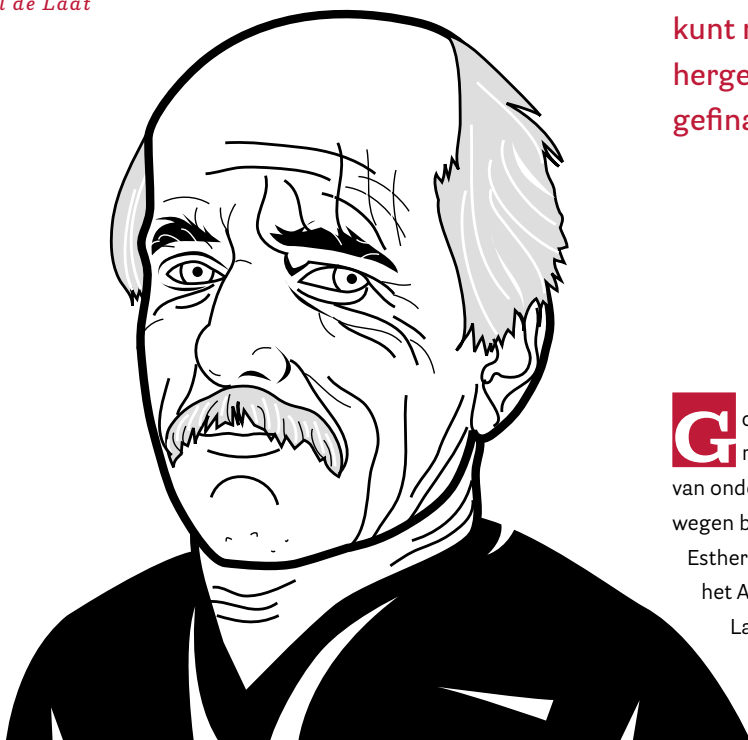

Tweegesprek Paul de Laat/Esther Hoorn

Anders omgaan met auteursrecht

Paul de Laat

Binnen een landelijk netwerk van SURF heeft ook de Groningse Bibliotheek een Auteursrechten Informatiepunt ingesteld om binnen de RUG het bewustzijn bij auteurs te verhogen over wat je kunt met auteursrechten, om zo het maximaal hergebruik van de resultaten van met publiek geld gefinancierd onderzoek te realiseren.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Daarom begint het Auteursrechten Informatiepunt met een inventarisatie van initiatieven van onderzoekers, die al dan niet in samenwerking met uitgevers nieuwe wegen bewandelen om anders om te gaan met hun auteursrecht.

Esther Hoorn, informatiespecialist bij de Bibliotheek Rechten, bemant het Auteursrechten Informatiepunt. Zij ging in gesprek met Paul de Laat, universitair docent Filosofie van Wetenschap, Technologie en Samenleving bij de Faculteit Wijsbegeerte.

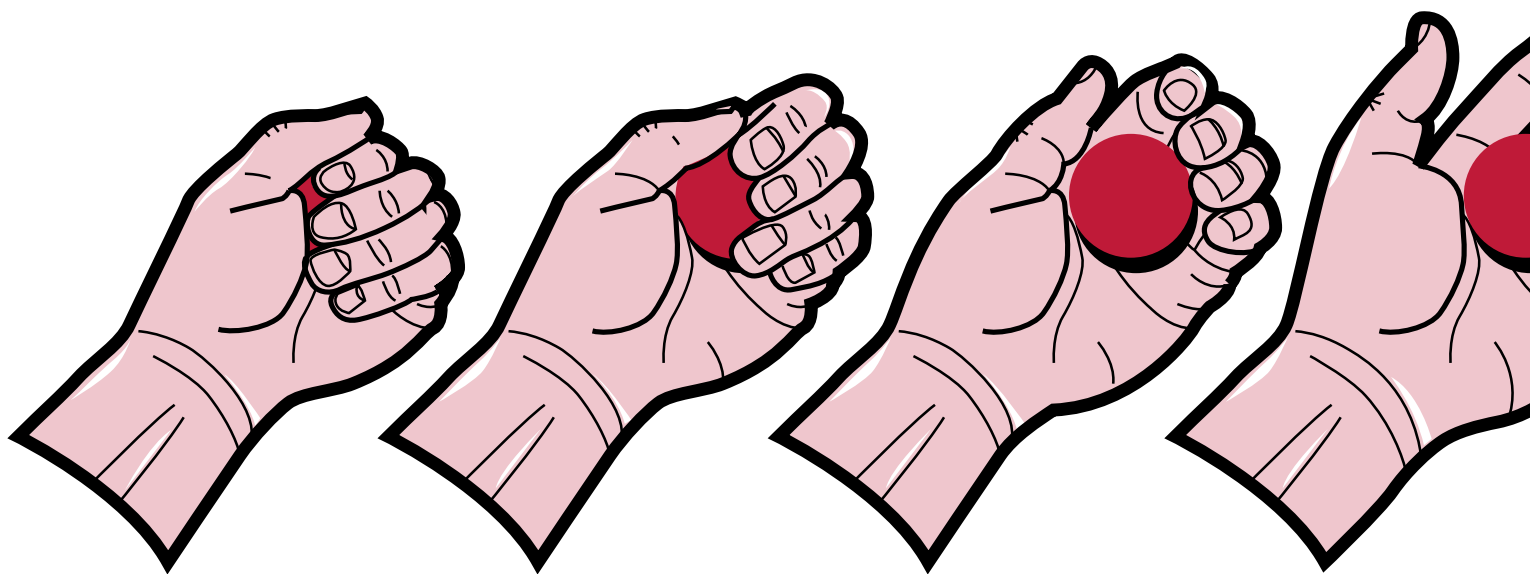
Springer Open Choice

Al jaren is de boodschap van universiteitsbibliotheken, die veel geld betalen voor toegang tot wetenschappelijke databases, dat je niet altijd je auteursrecht over hoeft te dragen om in kwalitatief goede tijdschriften te publiceren. Springer Open Choice speelt in op de wens van onderzoekers dat hun werk vrij beschikbaar op internet komt. Met Springer Open Choice houdt de auteur het auteursrecht. De uitgever blijft zorgen voor het review proces en de productie van het tijdschrift. Hiervoor moet wel een publicatievergoeding van 3000 euro per artikel betaald worden. Voor Nederlandse auteurs is Springer met de UKB, de landelijke organisatie van wetenschappelijke bibliotheken, een proef aangegaan waarbij die vergoeding verrekend wordt met het bedrag dat betaald wordt voor de licentie op de Springertijdschriften.

De Laat: Ik ging publiceren in een tijdschrift van Springer en was me

Dit is het eerste artikel in een serie. Wilt u in het volgende nummer van Pictogram een tweegesprek over het auteursrechtenbeleid van uw onderzoeksgroep, neem dan even contact op met Esther Hoorn: e.hoorn@rug.nl.

niet bewust van dat contract tussen Springer en de UKB. Ik heb het faculteitsbestuur van filosofie een briefje gestuurd: misschien is het een goed idee om de medewerkers bij filosofie te melden dat je in ieder geval dit jaar nog gratis in Open Access kunt publiceren, want anders kost het drieduizend euro, en dat scheelt nogal!

Exhibitionisme

Voor welk artikel in welk tijdschrift maakte je gebruik van Springer Open Choice?

De Laat: *Ethics and Information Technology* heet het tijdschrift. Het artikel gaat over online diaries, mensen die dagboeken op internet zetten in een blogvorm. In mijn artikel stel ik de vraag: hoe komt het dat die mensen zo onbeschaamd alles maar op straat leggen? Doen ze dat bewust, onbewust, wat hebben ze voor motieven, denken ze dat het toch niet opvalt? Het gaat over privacy, vertrouwen en modern exhibitionisme. Waarom eigenlijk? En waarom doen ze het zo?

Hoorn: Een Open Choice publicatiemodel is eigenlijk ook een soort exhibitionisme.

De Laat: Haha, ja! Maar wat je dan exhibitioneert, was toch voor de openbaarheid bestemd, alleen sommige mensen moesten ervoor betalen. Nu haal je dat tolpoortje weg. Maar die dagboeken zijn van nature bedoeld voor iedereen die het maar wil lezen. Waar het op neer komt: wie goed doet, goed ontmoet. Het idee is: als ik nou maar openhartig ben in die dingen, zullen bepaalde mensen dat lezen, en de mensen die dat aanspreekt zullen daar misschien op

reageren en het in ieder geval blijven lezen. Dus: als het goed uitpakt, pakt het goed uit, dan tref je iemand, en iemand die het niet aanspreekt zal zeggen, laat maar, ik ga wel naar een volgende website.

Hoorn: Voor een wetenschappelijke publicatie zal het dan betekenen dat je adequate feedback krijgt.

De Laat: Ja, maar de feedback op een wetenschappelijk artikel is natuurlijk iets anders dan op een dagboek.

Hoorn: Bij Springer Open Choice betaal je dus drieduizend euro omdat een uitgever dat feedbackproces voor jou gaat organiseren.

De Laat: Ik denk eigenlijk dat je er in de toekomst naar toe moet dat iedereen wat betaalt om met Open Access gepubliceerd te worden, wat dus ook betekent dat wat de universiteiten nu betalen aan tijdschriften, dan verdwijnt, en dat ze alleen de auteurs betalen om te kunnen publiceren. Zo zou die geldstroom moeten verschuiven.

Hoorn: John Mackenzie Owen⁷ verwacht dat ook hè? Die heeft net in een rapport voor de Wetenschappelijk Technische Raad van SURF gezegd dat hij verwacht dat in de loop der tijd dat *up-front payment* model op termijn het abonnementenmodel zal vervangen. Voor bibliotheken betekent zo'n *author fee* in eerste instantie dat ze eigenlijk dubbel betalen: èn de licentie èn de author fee. Het gaat dan naar een heel ander business model waarbij de ideale situatie zou zijn dat degene die het onderzoek financiert, gelijk met de financiering niet alleen

het personeel maar ook de publicatiekosten betaalt. Het zou de interessante consequentie kunnen hebben dat er groepen onderzoekers zeggen: x maal drieduizend is zoveel, daarvoor kunnen we zelf het review proces gaan organiseren, met online tools!

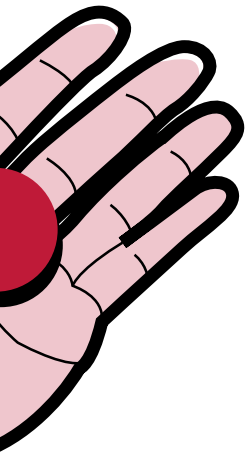
De Laat: Dat gebeurt natuurlijk ook al op sommige plekken, dat men een eigen tijdschrift uitgeeft, zonder Springer!

Het was belangrijk dat mijn artikel over online diaries via Open Access zou verschijnen, simpelweg omdat iedereen het dan kan lezen. Niet dat ik verwacht dat ik nu ook meer feedback krijg en dat de discussie heel anders wordt! Mensen met zo'n diary verwachten toch vaak reacties, dat is toch anders. In de wetenschap zijn we altijd wat rustiger, ik denk niet dat de *community structure* hierdoor verandert.

Berlin Declaration

Hoorn: Je doet ook onderzoek naar de vergelijking tussen Open Source, Open Access en Creative Commons licenties. Bij de Springer Open Choice optie houdt de auteur het auteursrecht en krijgt de eindgebruiker een licentie, die volgens Springer vergelijkbaar is met een Creative Commons licentie, waarin niet-commercieel hergebruik is toegestaan. Past dit naar jouw idee bij de uitgangspunten van Open Access, zoals verwoord in de Berlin Declaration?

De Laat: Als je auteur bent, krijg je vrijwel automatisch het auteursrecht, daar hoef je niks voor te doen. Dan kun je zeggen, ik ga mijn artikel met een bepaalde licentie afgeven aan

Waarover praten zij?

De **Open Source beweging** is opgekomen al voor de begintijd van internet. Software-ontwikkelaars werken samen aan de productie en distributie van software, die gratis op internet beschikbaar is. Met behulp van licenties, zoals de General Public License, hebben ze laten zien dat het gezamenlijk maken en verbeteren van publiek beschikbare software succesvol kan zijn.

De **Open Access beweging** streeft vrije beschikbaarheid van wetenschappelijk werk op internet na. De overview van Peter Suber biedt een goede introductie: www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm. De uitgangspunten van Open Access zijn verwoord in verklaringen, zoals de Budapest en de Berlin Declaration. De Rijksuniversiteit Groningen ondertekende op 29 augustus 2005 de Berlin Declaration: <http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>, zie ook www.rug.nl/Corporate/nieuws/archief/archief2005/persberichten/121_05. Daarmee heeft de universiteit zich verbonden aan een streven om wetenschappelijk werk met toestemming voor verantwoord hergebruik beschikbaar te maken.

De **Creative Commons beweging** biedt standaardlicenties voor auteurs, die hun werk vrij op internet beschikbaar willen maken. Eindgebruikers kunnen daardoor, ook via zoekmachines, vinden voor welke vormen van hergebruik geen toestemming vooraf nodig is. Een voorwaarde voor hergebruik is altijd de vermelding van de naam van de auteur. De auteur kan kiezen of zij ook nieuwe werken op basis van haar werk wil toestaan, zoals een vertaling of een onderwijsmodule. Dit worden in het auteursrecht *afgeleide werken* of *derivatives* genoemd. De CC-licenties beperken niet wat al op basis van het auteursrecht toegestaan is, zoals bijvoorbeeld het recht om te citeren. Wel kan de auteur aangeven, dat zij voor commercieel hergebruik geen toestemming vooraf geeft.

Met **Open Choice** biedt Springer auteurs, die in haar tijdschriften publiceren een Open Access-optie: www.springer-sbm.com/index.php?id=13036. De vergoeding hiervoor, de zogenaamde *author fee*, wordt in de pilot met de UKB verrekend met het bedrag dat de universiteiten al betalen voor de toegang tot de bestanden van Springer: www.ukb.nl/activiteiten/openaccess.html.

een uitgever ter publicatie. In die verschillende verklaringen van de Open Access beweging zitten wat tegenstrijdigheden: de één geeft alleen vrijheden A-B-C, de ander geeft vrijheden A-B-C-D! En het recht D dat je extra verleent, is het hergebruik van een artikel, en daar zit de wrijving. Soms mag je het alleen lezen, verspreiden, printen, maar anderen hebben het over: *you may make derivative works*, afgeleide werken, en daarmee bedoelen ze: je mag het vertalen, je mag stukjes eruitknippen en in een internetartikel plakken, of in Wikipedia, er zelf iets tussen schrijven etcetera.

Bij PLOS⁵ bijvoorbeeld, een Open Access uitgever, hebben ze speciaal een website waar ze uitleggen: we geven je dat recht, wij willen juist het creatief gebruik van dit materiaal stimuleren. We weten wel dat er dan misschien wel vervelende dingen kunnen gebeuren maar we hopen dat er ook leuke dingen kunnen gebeuren!

Ze geven daar ook voorbeelden van: stukken van een artikel dat ze net hebben gepubliceerd die in een scholierennieuwsbrief zijn verschenen, met bronvermelding en al hoor! Die hoeft dus niets te betalen.

Hoorn: Ook de RUG heeft de Berlin Declara-

tion ondertekend, en tot nu toe heeft de bibliotheekwereld vooral het stimuleren dat het online beschikbaar wordt, opgepakt. Maar de extra stap die in de declaration staat, het geven van voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek toepasselijke rechten aan de eindgebruiker, dat is eigenlijk nog niet uitgevoerd. Daarmee zijn de transactiekosten voor hergebruik van materiaal nog steeds een probleem. Het is niet makkelijk te achterhalen welke hergebruiksrechten een eindgebruiker krijgt, dus je moet nog steeds een lastige weg bewandelen om toestemming te vragen...

De Laat: Ik heb een artikel over die problematiek geschreven⁶. In het Budapest Initiative uit 2002 gaat het meer om *free availability*, en de Berlin Declaration heeft het ook over *derivative works*. Ik vind het dus wel tekenend dat Springer hun Open Choice License beschouwt als een Creative Commons *attribution non commercial license*. Als je goed kijkt is dat de licentie waarbij wel afgeleide werken zijn toegestaan, alleen Springer gebruikt het woord niet in de omschrijving. Je denkt dus: ik mag het lezen, verspreiden etc., maar ze geven een onvolledige omschrijving. Niemand weet dat je het mag vertalen of in Wikipedia gebruiken. Ik kreeg als antwoord van Springer: oh, dat is heel gebruikelijk in uw vakgebied, dat je citeert en stukken eruit pakt, dus dat hoeft er helemaal niet in te staan.

Hoorn: Dat is het altijd al toegestane *fair use!* Maar dat is dus niet wat ze in die PLOS-tijdschriften aangeven: dat een vertaling mag. En wat er naar mijn idee ook niet klopt is dat ze aan

Een voorbeeld van een publicatie van Paul de Laats collega Jeanne Peijnenburg, die ook de Open Choice-optie benutte. Het centraal geplaatste Open Access-icoontje maakt zichtbaar dat het artikel vrij beschikbaar is.

de ene kant zeggen, je betaalt een author fee en je behoudt dus als auteur het exploitatierecht, en aan de andere kant is er opeens ook nog die ene Creative Commons licentie. Als iemand die geeft, moet het de auteur zijn!

De Laats: Eigenlijk zou Springer tegen de auteurs moeten zeggen: we hebben een nieuw systeem en dat komt erop neer dat we u als auteur vragen, welke licentie u wilt. Er zijn er zes, of acht, maar ze zeggen: je mag alleen die ene! Het is dus of ouderwets je auteursrecht overdragen, of de *by non-commercial license*; meer keuze geven ze niet.

Hoorn: Waar je nu dus op terugkomt is dat er, doordat er een nieuw medium is met andere vormen van hergebruik, ook weer opnieuw *community standards* voor hergebruik moeten worden geformuleerd. Dat is voor bibliotheken ook heel lastig, want heel van dit soort vernieuwing komt natuurlijk uit de bibliotheekwereld, maar bibliotheken hebben traditioneel niet een betrokkenheid bij de content zelf, wij zorgen er alleen maar voor dat het toegankelijk gemaakt wordt. Wij zijn niet de experts.

De Laats: Ik denk dat wetenschappers zelf daar

Als je de keus

hebt en het kost

niks, moet je het

absoluut doen!

ook niet zo aan gewend zijn, die houden er ook niet van dat met hun werk wordt geknoeid... Iedereen is dus eigenlijk afwachtend, en ja, dan gebeurt er ook niet veel. Het leuke is, dat de hele beweging is ontstaan bij open source software. Dat is al vanaf de jaren tachtig, er was nog geen internet, het was moeizaam om zaken te delen,

te communiceren, maar toen was juist de norm, het hele uitgangspunt, dat je er aan mocht zitten!

Hoorn: In de wetenschap heb je echter niet een broncode die je open moet houden...

De Laats: Een broncode is iets dat moet werken, het licht moet aan en uit gaan, een printer moet werken. Daar is het heel normaal dat iedereen er zich mee bemoeit. Hoe functioneler hoe beter. In de wetenschap gaat dat dus niet zo! De Laats heeft een artikel, hoe gaan we dat herschrijven? Nee: dan schrijf je dus een ander artikel ertegenin!

Dus: publiceren in Open Access?

Ik zou graag bevorderen dat het gebeurt. De meeste wetenschappers hebben er wel eens van gehoord, maar zijn niet precies op de hoogte ervan. Ze moeten eigenlijk een keer uitgelegd krijgen waar het om draait. Ze werpen bijvoorbeeld tegen: dan is het niet met peer review, maar dat is allemaal onzin, want dat kun je wel of niet invoeren! Hoe je een artikel maakt of hoe je het betaalt, dat moet je helemaal losgekoppeld zien.

Noten:

- 1 Mackenzie Owen, De lokale bibliotheek voorbij, www.wtr-trendrapport.nl/bijdragen/20/
- 2 De Public Library of Science is een niet-commerciële uitgever, die onderzoek publiek beschikbaar maakt en hergebruik stimuleert. Op de website geven zij voorbeelden van hergebruik: www.plos.org/journals/creativeuses.html
- 3 Het artikel van De Laats over het Budapest Initiative: Internet-Based Commons of Intellectual Resources: An Exploration of their Variety, pp. 171-183 in J. Berleur, M.I. Nurminen, and J. Impagliazzo (eds.), *Social Informatics: An Information Society for All?*, Proceedings of [...], Springer, 2006.